

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Mitt kors - En stötesten för kyrkan?

En diskursanalys av initiativet *Mitt kors*.

My Cross - A Stumbling Block for the Church?

A discourse analysis of the initiative *My Cross*.

Tommy Brandt

Termin: V22

Kurs: RKT1400 Religionsvetenskap och teologi,
examensarbete för kandidatexamen, 15 hp

Nivå: Grundnivå

Handledare: Gunnar Samuelsson

Abstract

Father Jaques Hamel was murdered on July 26, 2016, while he was celebrating the morning mass in his small church in Saint-Étienne-du-Rouvray in northern France. Hamel was killed by two young men pledging allegiance to the Islamic State. It was a time of growing numbers of reports of political Islamic terror acts on European soil. This time the victim was a priest, brutally murdered while he was conducting the most central ceremony of Christianity.

The situation for Christians around the world was getting worse day by day. To recognize not only the murder of Jaques Hamel, but to shed light on the situation for millions of Christians around the globe, Annika Borg, Johanna Andersson, and Helena Edlund started a Facebook group named *Mitt kors (My Cross)*. A Facebook group where people could post images of their personal crucifixes and crosses of all kinds. Crosses that meant something deeper than just any neck wear or ornament on the wall for the person posting his or her cross in the group. Some of them also added a few lines about what their cross or the cross in general meant to them.

The reaction from the Church of Sweden to *My Cross* was far from what many members of the church expected. Annika, Johanna, and Helena soon found themselves in a media storm on collision course with some of the highest authorities within the Church of Sweden.

My hypothesis being investigated in this work is that normative patterns of power in the discourse concerning the event *My Cross* itself and connected fields such as dialogue with other religions and politics can explain why the initiative led to so strong reactions. By applying the method of discourse analysis, the aim is to uncover such normative and structural patterns to understand if that can explain the chain of events that unfolded in the back water of *My Cross* in the summer of 2016.

Innehåll

Inledning.....	4
Syfte 5	
Frågeställning	6
Avgränsning	6
Metod och teori	6
Tidigare forskning.....	9
Material/Källkritik.....	10
Analys.....	11
Startpunkten för <i>Mitt kors</i>	11
Reaktion från Svenska kyrkan.....	12
Reaktionen får stöd.....	13
Debatten tar form – Annika Borg.....	14
Debatten tar form – Helena Edlund.....	15
Retoriken hårdnar	16
En kollega kliver av – Johanna Andersson.....	18
Tongivande röster i Media	19
En bild säger mer än tusen ord	21
Ärkebiskopen kommenterar initiativet.....	22
Dagens Seglora – En summering med udd.....	23
Ett besök i katedralen	23
Diskussion	25
Slutsats	30
Källförteckning.....	31
Onlineresurser och sociala medier	31

Inledning

På våren 2016 läste jag kursen *Svenska kyrkans tro och liv* vid Göteborgs Universitet. Lärare på kursen var dåvarande prästen och senare teologie dr. Johanna Andersson. Denna uppsats hade inte skrivits om inte Johannas pedagogiska insatser på kursen gjort ett så bestående intryck hos mig. Strax efter kursens slut skedde ett mord på prästen Jaques Hamel. Det var i en tid som präglades av medias bilder av Islamiska Statens grymheter, deras skräckvälde i Syrien samt av deras terrorattentat runt om i världen. IS visade stolt upp att deras välde inte hade några geografiska gränser. Man skulle vara beredd på att IS kunde slå till mot ”otrogna”, inte minst mot kristna, var som helst och när som helst.

Det var i denna kontext som nyheten om mordet på Fader Jaques Hamel nådde världen efter att två islamistiska terrorister i IS namn mördade Fader Jaques mitt under en pågående morgonmessa i Fader Jaques kyrka i Saint-Étienne-du-Rouvra i norra Frankrike. Händelsen i Saint-Étienne-du-Rouvra blev droppen som fick tre präster i Svenska Kyrkan att uppmärksamma situationen för förföljda kristna. Tillsammans startade de en Facebookgrupp med namnet *Mitt kors*. Genom att sätta korset i centrum kunde nu människor på ett enkelt sätt visa sin solidaritet med förföljda kristna i Mellanöstern och övriga världen, en manifestation för att visa att Svenska Kyrkan här är en del av en världsvid kristenhet. Människor började lägga upp bilder på sina kors och snart hade gruppen flera tusen medlemmar som ville manifesteras sin solidaritet med förföljda kristna.

Initiativet möttes dock inte av välvilja och stöd från centrala aktörer inom Svenska Kyrkan, utan reaktionerna blev den motsatta. Konfliktlinjer framträdde och korset visade sig vara en laddad symbol, något av en stötesten och initiativet beskylldes från tongivande röster inom kyrkan för att jobba med ”glidande med identiteter” och ”dolda tankefigurer.”¹

För de tre prästerna skulle den närmaste tiden tillbringas mitt i en medial storm och debatt som delade Svenska Kyrkan. Den 14:e augusti 2016 meddelade Johanna via bloggen *Kristen opinion* att hon till slut fått nog av vad hon upplevde som en kampanj från kyrkan mot de tre initiativtagarna och att hon lade av sig prästkragen och begärde utträde ur Svenska Kyrkan. Hon sade även upp sina kyrkopolitiska förtroendeuppdrag inom POSK.² Annika och Helena förblev präster i Svenska Kyrkan efter händelserna kring *Mitt kors*. Det drev som de utsattes för efter att ha uppmanat människor att bära sina kors som ett tecken på solidaritet

¹ <https://www.varldenidag.se/nyheter/korskampanj-for-forfoljda-far-kritik/Bbbphd!2PuLO5zqokWXgDq8jKtOXA/> (läst 20210310).

² <https://kristenopinion.wordpress.com/2016/08/14/johanna-andersson-jag-har-begart-uttrade-ur-svenska-kyrkan/> (läst 20210314).

med förföljda kristna förbryllar. Solidaritetsmanifestationer med utsatta grupper är ju annars något som ofta görs genom andra symboler och färger inom Svenska Kyrkan när man vill visa solidaritet med utsatta grupper.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att genom en analys av det som skrivits och sagts i samband med *Mitt kors* undersöka om min hypotes att normativa mönster och maktstrukturer stämmer och kanske kan förklara eller belysa betydelsefulla aspekter kopplade till händelseutvecklingen.

Svenska Kyrkan har enligt inledningen i kyrkoordningen ett tydligt definierat uppdrag i:

att bevara och stärka enheten och gemenskapen bland dem som tillhör Svenska kyrkan, mellan församlingar och stift och med hela den världsvida kyrkan.³

Det förefaller i mina ögon som något i denna skrivelse om gemenskapen med ”hela den världsvida kyrkan” utmanades genom hanteringen av *Mitt kors*.

Den högljudda och medialt mycket uppmärksammade debatt som snabbt följde initiativet *Mitt kors* förvånade mig. Hur kunde en manifestation för att uppmärksamma situationen för världens förföljda kristna röra upp en sådan medial storm? Hur kunde tre kvinnliga präster bli så ansatta av kollegor för en solidaritetshandling så att en av dem till slut valde att avsluta sin yrkesgärning som präst? Debatten som följde fick mig att fundera över vilka krafter det var som gjorde att tongångarna blev så högljudda och polariserande. Jag tyckte mig se konturerna av en diskurs och började fundera djupare på hur denna diskurs ser ut och om man i denna diskurs kan hitta strukturella förklaringar till att debatten blev så intensiv och så uppmärksammat att den än idag dyker upp som referens i debatter som rör förhållande mellan kyrka, politik och andra trosinriktningar.

³ [https://www.svenskakyrkan.se/filer/1374643/KO_1%20jan%202021%20\(1\).pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/1374643/KO_1%20jan%202021%20(1).pdf), s. 4.

Frågeställning

Frågan jag söker svar på är: Går det att finna normativa mönster och/eller maktstrukturer som kan förklara de till Svenska kyrkans ledning knutna aktörernas agerande mot de tre prästerna genom att studera debatten som rasade och medias rapportering kring händelsen?

Avgränsning

Händelsen *Mitt kors* kan relativt enkelt avgränsas i tid och rum men det krävs en beskrivning av omständigheter som föregick initiativet för att sätta händelsen i sitt större sammanhang för att studien ska bli meningsfull. Några historiska skeenden som är av vikt för att förstå den kontext som *Mitt kors* utspelar sig i måste belysas även om de inte ingår i själva analysen och kommer i stället beröras i diskussionen kring analysen. För att inte kringliggande omständigheter ska ta för stor plats har jag begränsat omfånget av material till sociala medier och tidningar som jag har bedömt som mest relevanta för att definiera och förstå hur diskursen produceras.

Den största delen av mitt material utgörs av debattinlägg i svensk dagspress från 2016. Vid urvalet har jag strävat efter att använda inlägg som jag bedömt som relevanta utifrån hur de drivit debatten samt att de tillsammans ska representera båda sidors inlägg så neutralt som möjligt. Även inlägg i sociala medier och bloggar har använts.

Metod och teori

Enligt Michel Foucault är makt något som ständigt produceras och förändras i samspelet mellan krafter som verkar i relationer inom ett område. Då min hypotes som jag söker belägga med detta arbete är att normativa maktmönster i diskursen kring själva händelsen *Mitt kors* kan förklara varför initiativet ledde till så starka reaktioner bör en analys av den diskursiva praktiken kring händelsen visa om min hypotes stämmer med verkligheten.

Michel Foucault själv säger i sin föreläsning vid University of California, Berkeley från 1983, *The Culture of the Self* att:

I don't want to analyse what people think as opposed to what they do, but what they think when they do what they are doing. What I want to analyse is the meaning they give to their own behaviour, the way they integrate their behaviour in general

strategies, the type of rationality they recognize in their different practices, institutions, models, and behaviour⁴

Hur man inom diskursen beter sig när oskrivna mönster utmanas och om dessa mönster går att påvisa i materialet kring *Mitt kors* är kärnan i min hypotes. Jag misstänker att själva orsaken till händelseutvecklingen står att finna i maktordningar inom diskursen. Jag tror inte att maktordningar baserat på kön eller ras är förklaringen här. Däremot förefaller det som att det inom diskursen råder maktordningar av politisk karaktär. Detta vill jag bekräfta genom analysen av det material som analysen bygger på.

Oavsett vilket diskursanalytiskt angreppssätt man väljer så är kopplingen till Foucaults tankegodts ett fundament man har att förhålla sig till. Det är hans tankar om att ”kunskap inte bara är en avspeglning av verkligheten” och att ”sanningen är en diskursiv konstruktion”⁵ som är min utgångspunkt för arbetet. Jag vill hitta stöd för min hypotes som säger att förklaringen till det uppmärksammade debaclet och beteendet hos inblandade kring *Mitt kors* står att finna i just den diskursiva makten. Jag vill undersöka om man genom analys av medialt material från debatterna runt händelsen, från bloggar och sociala medier kan se hur maktdiskursen är formad, vem som har makten över vad som får sägas och vem som får utrymme att uttala sig. Diskursanalys är ett brett begrepp. Nationalencyklopedin definierar det som:

disku'rs (franska discours 'samtal', 'yttrande', 'tal', av latin discu'rsus 'samtal', egentligen 'kringlöpande') betyder i dagligt tal samtal, dryftning. I filosofiska och besläktade sammanhang kan ordet beteckna en helhet av sammanhängande uttryck, utsagor och begrepp, t.ex. den moraliska, den vetenskapliga eller den religiösa diskursen, eller formen hos en sådan helhet. Hos Michel Foucault är en diskurs en regelstyrd kunskapsinstitution, t.ex. psykiatrin eller biologin, hos Habermas en kritisk analys av (t.ex. politiska eller sociala) giltighetsanspråk. Paul Ricœur menar med diskurs det i tal eller skrift använda, konkreta språket i motsats till det abstrakta språkssystemet som användningen exemplifierar.

Ur dessa mer precisa betydelser har en mer allmän men användbar betydelse vuxit fram. Den bygger på uppfattningen att hela vårt förhållande till verkligheten uttrycks genom diskurser, och att diskursen så starkt styr vår verklighetsuppfattning

⁴ <https://youtu.be/fLQL-dvKUWY> vid 4 min 10 s. (lyssnat 20220213)

⁵ Winther Jørgensen M. & Philips L. (2020). Diskursanalys som teori och metod (Studentlitteratur AB, Lund), s. 19

att vi är fångade i den. Samtidigt finns det uppenbarligen många olika diskurser. Våra ords och därmed tankars innebörder styrs enligt detta föreställningssätt av i vilken diskurs vi befinner oss, och missförstånd eller oförståelse uppstår om vi i vår kommunikation med andra ”inte är i samma diskurs”. Uttrycket hör samman med det komplexa förhållningssätt som brukar kallas ”postmodernism”.⁶

SAGE Research Methods ger följande beskrivning av hur en diskursanalys utifrån Foucault kan ta sig uttryck:

Foucauldian discourse analysis uses conventional data collection techniques to generate texts able to be analyzed within Foucauldian theoretical frames. These texts could be interview transcripts, newspaper articles, observations, documents, or visual images. The sample of texts would need to be justified in terms of why they were chosen, how they were collected, and so on. The task of the discourse analyst is to make explicit the ways in which discourses operate and their effects within particular contexts.⁷

Denna studie omfattar material från det mediala uppbåd som följde tätt på initiativets start sommaren 2016 och fram till dess den mediala uppmärksamheten kan betraktas som avklingad. Jag kommer även att genomföra en exkursion i form av ett besök i det digitala rum som var *Mitt kors* på Facebook för att studera om människors bilder och texter kan bidra med kunskap om diskursen.

Diskursanalys är inte en fixerad metod utan erbjuder ett ganska stort mått av frihet i hur analysen genomförs. Men eftersom en diskurs byggs upp av ord, uttryck och bilder med inbördes relationer som tillsammans genererar den verklighet som råder kring vad som får sägas och av vem inom det område diskursen rör, så handlar analysarbetet om att hitta och påvisa mönster. Stuart Hall uttrycker det på följande sätt:

A discourse is a group of statements which provide a language for talking about – i.e. a way of representing – a particular kind of knowledge about a topic.

⁶ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/diskurs> (läst 20210225).

⁷ Given, L. M. (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Vol. 0 (Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.). Doi: 10.4135/9781412963909 (läst 210306).

When statements about a topic are made within a particular discourse, the discourse makes it possible to construct the topic in a certain way. It also limits the other ways in which the topic can be constructed.⁸

Linda Graham ger en snarlik definition av teorin bakom metoden:

the main aim of a Foucauldian approach to discourse analysis is to trace the relationship between words and things: how the words we use to conceptualise and communicate end up producing the very 'things' or objects of which we speak.⁹

Genom att studera den diskurs som *Mitt kors* utgör en delmängd av, vill jag alltså undersöka om det går att hitta stöd för min hypotes; att förklaringar till händelseutvecklingen står att finna i mer eller mindre dolda maktordningar inom kyrkan. Kan normativa mönster och maktstrukturer förklara utvecklingen som följde efter lanseringen av *Mitt kors*?

Tidigare forskning

Avsaknaden av tidigare forskning har delvis varit styrande i val av metod för studien. Jag har inte hittat någon tidigare forskning på det specifika ämnet *Mitt kors* men eftersom ämnet är förhållandevis väl avgränsat i tid, rum och kontext tycks det vara väl lämpat för en diskursanalys för att söka svar på min frågeställning. Förhoppningsvis kan arbetet inspirera till vidare forskning på händelsen.

Även om ämnet inte beforskats tidigare så tangerar det forskning av Johan Sundeen. Jag vill även lyfta fram Daniel Alvungers avhandling *Nytt vin i gamla läglar - Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944–1973* från 2006. Alvungers arbete blir som ett preludium till Sundeens forskning om marxismens influenser i svenska kyrkan under åren 1968 – 1989 och visar hur kyrkans band till politiken är något att förhålla sig till i analysen av materialet.

Min förhoppning är att studien ska inspirera till vidare forskning inom detta och närliggande områden där kyrkan möter politik och/eller andra religioner och där diskursen kan färgas av normativa mönster som riskerar att verka enkelriktande och exkluderande.

⁸ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/normkritik> (läst 20210511).⁹ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/normkritik> (läst 20210511).¹⁰ Sundeen, J. (2017). *68-Kyrkan. Svensk kristen vänsters möten med marxismen 1965–1989* (Stockholm: Bladh by Bladh), s. 41.

⁹ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/normkritik> (läst 20210511).¹⁰ Sundeen, J. (2017). *68-Kyrkan. Svensk kristen vänsters möten med marxismen 1965–1989* (Stockholm: Bladh by Bladh), s. 41.

Material/Källkritik

Förutom ämnesspecifik inhämtning av material i media och närliggande litteratur som beskrivits ovan så kommer jag använda vetenskaplig litteratur kring metoderna för studien i förklarande syfte.

Även om det saknas tidigare forskning på *Mitt kors* så finns förutom medialt material en hel del angränsande litteratur som kan ge en bild kontexten för ämnet. Forskning av Johan Sundeen och Daniel Alvunger på politiska strömningar inom Svenska Kyrkan kan sätta händelsen i ett större sammanhang. Att jag väljer att använda mig av tidigare forskning av Sundeen och Alvunger har sin förklaring i att min hypotes grundar sig i de politiska strukturer inom kyrkan som Sundeen och Alvunger belyser med sina forskningsinsatser. Sundeen har i sitt arbete med att belysa svensk kristen vänsters möte med marxismen mellan åren 1968–1989 visat hur ”ideologiska och teologiska underströmmar” under perioden strävade efter att förena kristendom och marxism och att politisera kyrkan.¹⁰ Denna period föregås av en utveckling inom Svensk Kyrkan som Daniel Alvunger undersöker i sin avhandling om Socialdemokratiska Arbetarepartiets kyrkopolitik mellan åren 1944–1973.

¹⁰ Sundeen, J. (2017). *68-Kyrkan. Svensk kristen vänsters möten med marxismen 1965–1989* (Stockholm: Bladh by Bladh), s. 41.

Analys

Fokus i analysen ligger på retorik och ordval som används för att skapa och upprätthålla diskursen och studera vem som talar om vad och på vilket sätt för att försöka förstå vilka krafter och strukturer som driver och formar diskursen.

Startpunkten för *Mitt kors*

Den 26 juli 2016 mördas den franske prästen Jaques Hamel. Redan samma dag skriver Johanna Andersson, Annika Borg och Helena Edlund ett inlägg med rubriken ”Världens kristna är under attack”¹¹ på bloggen Kristen opinion. Vid en noggrannare genomläsning av texten finner man att den har formen av ett upprop, en uppmaning till kristenheten att vakna upp och inse vad som håller på att ske. Texten är indelad i tre huvudgrupper:

1. Världens kristna är under attack.
2. Den kristna tron är under attack.
3. Kristna värden är under attack.

Under varje del beskrivs vad som är under attack och inlägget avslutas med en vädjan till Gud och till kristenheten i form av en bön:

Må kärlekens Gud driva hatet ur deras hjärtan.

Må vi stå enade i kampen mot Ondskan och barbariet.

I Jesu namn.

Amen.

Samma dag, 26 juli, startades Facebookgruppen #mittkors och några dagar senare, den 30 juli, följs initiativet upp med ett nytt inlägg på bloggen där man informerar om Facebookgruppen, att flera hundra medlemmar anslutit sig och att man välkomnar fler som genom att öppet visa på korset och ta ställning för världens förföljda kristna i en solidaritetshandling mot våld, mörker och förföljelse.¹²

Det första spår utanför den egna bloggen och gruppens närvaro på Facebook kommer i form av en kort notis i tidningen Dagen den 31 juli. Notisen bär inga spår av debatt eller samtal

¹¹ <https://kristenopinion.wordpress.com/2016/07/26/varldens-kristna-ar-under-attack> (läst 20210223).

¹² <https://kristenopinion.wordpress.com/2016/07/30/mittkors> (läst 20210225).

kring *Mitt kors* utan är ett rent konstaterande att gruppen finns, initiativtagarnas korta motivering till varför den finns och några ord om hur gruppen på Facebook fungerar.¹³

Reaktion från Svenska kyrkan

Den 1 augusti, kommer den första reaktionen mot initiativet i form av ett Facebookinlägg från Svenska kyrkans kommunikationschef Gunnar Sjöberg på sin privata sida som medvetet eller omedvetet startar det som utvecklas till en medialt uppmärksammad debatt om kyrkans hållning i mötet med andra religioner. Jag har inte lyckats återfinna inlägget i original på Facebook men det finns återgiven i mängder av källor på nätet och löd:

Alltså, jag vet inte. Det här med att kristna plötsligt ska börja bära kors som tecken för och emot nåt. Det är väl inget nytt egentligen, men uppmaningen känns uppiggande och okristligt i de motsättningar som redan råder.¹⁴

Inlägget från kommunikationschefen har redan i den första meningen en nedsättande och överlägsen ton. Inlägget är ju inte ett svar på en fråga. Initiativtagarna har inte bett om någon form av feedback men av reaktionen att döma så har de utmanat en rådande ordning och svaret blir en försvarsreaktion. Att inleda en kommentar med orden ”Alltså, jag vet inte” är ett sätt att förminska initiativtagarna. Ett resultat av en analys av de två första meningarna skulle kunna landa i att det handlar om en könsmaktsordning där osunda maskulina normer går i försvar när tre kvinnor tar ett initiativ som utmanar mansnormen men det är knappast troligt från en man i Svenska Kyrkan som 2016 hade en könsfördelning där 68% av anställd personal är kvinnor och med en ökande trend av snedfördelning mellan könen.¹⁵ Om patriarkal- eller matriarkal könsmaktsordning inte är svaret på den förminska inledningen skulle det snarare kunna vara ett tecken på en mer allmänt hållen linje där ordvalet tyder på att skribenten räknar med starkt stöd i den rådande maktordningen. Vidare i inlägget möter vi en upptrappning av ett tonläge som varit förståelig om initiativtagarna genom sitt språkbruk anslagit en uppiggande ton men någon sådan går inte att finna.

Vidare i inlägget: "[...] uppmaningen känns uppiggande och okristlig i de motsättningar som redan råder. Vill vi dra saken till religionskrig när det handlar om något helt annat [...]?"

¹³ <https://www.dagen.se/nyheter/2016/07/31/kristna-uppmanas-bara-kors> (läst 20210225).

¹⁴ <https://www.expressen.se/kultur/svenska-kyrkan-har-hamnat-i-korselden> (läst 20210301).

¹⁵ *Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:2. Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016* (Uppsala: Svenska kyrkan). [https://www.svenskakyrkan.se/filer/KsSKr%202017_02%20\(pdf,%2062%20sidor\).pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/KsSKr%202017_02%20(pdf,%2062%20sidor).pdf), s. 33 (läst 20210305).

Denna retoriskt ställda fråga tar det första steget mot en uppskruvad och hätsk retorik som kommer att prägla mycket av den kommande debatt som detta inlägg blev startskottet för. Den sista retoriska frågan: ”Det där med gränser, kan vi inte ställa oss över det?” är åter ett exempel på en förminskning av initiativtagarna och ett subtilt utövande av en makt där skribenten lutar sig mot den rådande maktordningen samtidigt som formuleringen bär en underton av att den öppenhet och gränslöshet som är rådande norm och att betrakta som det goda, nu har utmanats av initiativtagarna som genom detta får rollen som det andra, det som ligger utanför rådande normativa strukturer. Den retoriska frågan så bygd (retoriska frågor har inte sällan denna funktion i en argumentation) att mottagaren av budskapet ska förstå att initiativtagarna i detta fall har intagit en position som inte accepteras inom den rådande maktordningen. Den rådande diskursen har under lång tid format sina normativa strukturer. På så vis skiljer sig inte detta fall från andra fall där maktordningar utmanas inom olika diskurser. Vare sig om diskursen rör könsfördelning i styrelserum, #meeto rörelsens uppgörelse med förlegade maskulinitetsnormer inte minst inom kultursektorn eller som i detta fall, någon form av strukturell ordning som har utmanats och förhoppningsvis kan identifieras och åtgärdas. Svaret på frågan vad dessa strukturer handlar om blir förhoppningsvis tydligare genom att i kronologisk ordning se vidare på hur debatten utvecklas. Detta var bara det första inlägget och det som startade debatten.

I en kommentar till inlägget förklarar Sjöberg att när han bär kors så gör han det *med* och inte *mot*, vilket är ytterligare ett steg i utvecklingen av en debatt där initiativtagarnas intentioner förminskas och förvanskas utifrån den givna maktordningen. De två korta meningarna säger betydligt mer än det antal ord de består av. De slår med kraft fast att det finns ett rätt och ett fel sätt att bära sitt kors på. Rätt är uppenbarligen att bära det *med*, medan det uppenbarligen är så att initiativtagarna till *Mitt kors* och alla de nu 1200 medlemmar som nu anslutit sig till Facebookgruppen bär sina kors *mot*, oklart vad eller vem.

Reaktionen får stöd

Nu ger sig prästen Anna-Karin Hammar in i det som börjar ta formen av en debatt. I ett svar på Sjöbergs inlägg skriver hon:

Det finns helt tydligt i mittkors-aktionen ett tydligt glidande med identiteter. Påven bäst som vanligt på att stå upp för islam och muslimska systrar och bröder. Antjes tidigare analys av den dolda tankefiguren som ligger som en tyst förutsättning för alla dessa bloggar, artiklar och initiativ, behöver utmanas, fortsatt.

Språkbruket ligger helt i linje med den inslagna vägen som anträts. Det tyder på att det är en väl etablerad diskurs där deltagarna vet vem som säger vad, vad som får sägas, på vilket sätt och av vem. Det faktum att Anna-Karin Hammar är både kvinna och öppet homosexuell slår spiken i kistan för teorin om att det möjligen skulle kunna röra sig om en könsmaktsordning där maskulina heteronormativa mönster präglar diskursen och förminskar initiativtagarna. Hammar skulle ur ett identitetspolitiskt perspektiv kunna framstå som en representant för inte mindre än två grupper som normalt brukar vara utsatta för just negativ och begränsande behandling. Utifrån könsmaktsordning och heteronormativa mönster tyder detta sätt att röra sig på inom diskursen snarare på det rakt motsatta, att en maktordning vi kanske inte är så vana vid att föreställa oss, formar och under lång tid har format den diskurs som *Mitt kors* är en delmängd av. Jag återkommer till detta senare i analysen.

Vid analys av Hammars inspel står det direkta påståendet i första meningen ut. Att *Mitt kors* bygger på ”glidande med identiteter” är en markering som starkt insinuerar att initiativtagarna gömmer en annan agenda än den skenbara solidaritetshandling man talar om. Det finns inte något i inlägget som tar upp de förföljda kristna utan i stället sker en tydlig polarisering. Den syns tydligt i ljuset av Sjöbergs deklaration som jag berörde ovan om hur han bär sitt kors (till skillnad från initiativtagarna): ”Jag bär det med. Inte mot.”

Med ytterligare en referens till ”dolda tankefigurer” uppmanas till fortsatt utmaning av handlingar och kommunikation där solidaritet med kristna tycks ställas mot att ”stå upp för islam” där kristendom/islam utgör ett ”maktpar” inom diskursen, precis som man/kvinna i en normativ könsmaktsordning eller svart/vit i en diskurs som rör ras.

Debatten tar form – Annika Borg

4 augusti har tidningen Dagen en kort artikel där Annika Borg får uttala sig om reaktionerna från Sjöberg:

Att han kallar det här för uppvigling är helt absurt och det gör mig oerhört ledsen. Jag finner inte ord för att han vill svärta ner det här initiativet. Det är opastoralt, säger prästen Annika Borg, som är en av initiativtagarna till Facebookgruppen, till Dagen.

Annika Borg, som bland annat är en av skribenterna bakom bloggen Kristen opinion, säger att hon helst inte skulle vilja behöva försvara uppmaningen att bära kors.

Jag bär Mitt kors runt halsen och det är jätteroligt att se alla dessa människor som letat fram sina gamla konfirmationskors. Men om Gunnar Sjöberg verkligen tycker så här får han väl säga till alla de här människorna att ta av sig sina kors.

Det verkar inte spela någon roll vad jag eller de andra på Kristen opinion skriver eller gör. Enligt honom är allt per definition fel för att det är jag eller någon av de andra.¹⁶

Ordvalet i de direkta citaten är inte konfrontativa utan är ett defensivt svar. Annika säger här att hon inte vill försvara initiativet men att hon känner en ledsamhet över det mottagande som initiativet fått.

Debatten tar form – Helena Edlund

Samma dag publicerar Expressen en intervju med Helena Edlund. Helena bemöter en fråga om hur hon ser på Sjöbergs inlägg så här:

Det är ju så orimligt att det inte går att bemöta. Skulle vi som präster inte vilja att människor är öppna med sin kristna tro, det blir ju lite absurt, säger en av initiativtagarna, Helena Edlund.¹⁷

Det finns inget i detta svar som i retorik eller på annat sätt indikerar det finns grund för några ”dolda tankefigurer” eller ”ett tydligt glidande med identiteter.” Det enda ord som har någon slags laddning är ”absurt” vilket med tanke på vad svaret gäller, förstärker en uppriktig förvåning över det negativa bemötande *Mitt kors* bemöts med från ledande företrädare inom Svenska Kyrkan. På frågan om anledningen till initiativet blir svaret rakt och klart:

Det är väldigt enkelt. Det är bara att vi vill uppmärksamma och ta ställning för världens förföljda kristna. Vi vill visa på hopp och kärlek, mot mörker och våld. Det är alldeles för mycket av det i samhället i dag. Och där vill vi lyfta fram

¹⁶ <https://www.dagen.se/nyheter/2016/08/04/initiativtagaren-annika-borg-kritiken-mot-mitt-kors-ar-absurd/> (läst 20210305)

¹⁷ <https://www.expressen.se/nyheter/storbrak-inom-kyrkan--om-kors-runt-halsen> (läst 20210410).

korset som ett tecken på hopp och kärlek, säger en av initiativtagarna, Helena Edlund.

Det finns stora likheter i ordval mellan Annikas svar i tidningen Dagen och Helenas svar i Expressen, båda tryckta samma dag.

Artikeln i Expressen berättar vidare att Sjöberg gjort ett uppföljande inlägg i sin blogg på Svenska Kyrkans hemsida. Sjöbergs blogginlägg finns kvar på hemsidan och skänker ytterligare ljus åt diskursen. Huvudbudskapet kommer i det tredje stycket av fem och lyder:

Att vi ska ta avstånd från terrorism i religionens namn är självklart. Jag har dock ställt mig frågande till kampanjen #mittkors, som startade som en följd av det fruktansvärda mordet på den franske prästen Jacques Hamel, för att Jesu kors riskerar att användas som ett tecken MOT en annan grupp av bekännare. Inte bara som ett tecken FÖR utsatta kristna. Jag är orolig för att korset blir en distanserande markör, som delar in oss i ett ”vi” och ett ”dom”, och inte det hoppets tecken som jag menar Jesus står för.¹⁸

Inlägget i sin helhet har en mycket mindre konfrontativ ton än det första inlägget. Det kan i det närmaste förstås som en välment förklaring till och ursäkt för det första inlägget. I ljuset av händelseutvecklingen är det nog så det skall förstås. Men, fortfarande är det centrala i inlägget att man genom att stå upp FÖR en utsatt grupp genom att visa solidaritet genom att samlas kring korset så kan korset förstås som ett tecken MOT, i detta fall de som bekänner sig till muslimsk tro.

Retoriken hårdnar

Samma dag gör Anna-Karin Hammar ett inlägg på Facebook¹⁹ där hon går till hårda angrepp mot initiativet *Mitt kors* och uttrycker stöd för Sjöbergs hållning i frågan. Hammar säger:

[...] det finns tre skäl till att jag ser denna korsanvändning som trion Helena Edlund, Annika Borg och Johanna Andersson tagit initiativ till som en del an den retorik vi nu kan kalla Trumpsk, dvs den vänder sig inte enbart mot Daesh utan också mot Islam.

¹⁸ <https://blogg.svenskakyrkan.se/minsynpasaken/2016/08/04/att-bara-sitt-kors-2/> (läst 20210410).

¹⁹ <https://m.facebook.com/annakarinn.hammar/posts/10154433082363436> (läst 20210410).

1. Père Jaques Hamel gav sitt liv efter att ha arbetat hela livet för medkänsla mellan trons folk i olika samfund och han mördades av Daesh, som mördar kristna, yezidier, shiamuslimer och sunnimuslimer med annan tolkning än den Daeshska. Att då använda hans död som språngbräda för en aktion som enbart vänder sig till förföljda kristna menar jag är ohederligt.
2. De texter som Helena Edlund, Annika Borg och i viss utsträckning även Johanna Andersson skrivit under de senaste fem åren har i stor utsträckning en anti-islamisk ton. Det senaste blogginlägget på Kristen opinion i samband med Jacques Hamels död nämner inte att muslimer diskrimineras i Europa medan kristna och judar nämns. Om du går tillbaka i åren kommer du att finna samma mönster. Alltså inte bara en anti-jihadistisk eller anti-Daesh-ton utan en anti-islamisk ton.
3. Bitte Assarmo som gett dem stöd i Katolskt magasin har släppt loss en person i år som heter George Rutler (1/8) och som förespråkar religionskrig. Dvs det som Trump står för. Det finns sådana växande kretsar i Europa och det är i deras sammanhang som Edlunds, Borgs och Anderssons initiativ kan tolkas med tanke på deras egna texter.

Självfallet har många av de människor som ansluter sig till #mittkors ett gott uppsåt och många vill säkert helhjärtat stöd till förföljda kristna. För mig blir det emellertid omöjligt att stödja initiativet med den förståelse av tolkningskontexten som jag har. Jag tror vi hedrar Père Jacques Hamels död och liv bäst genom att lyssna noggrant på vad Gunnar Sjöberg skriver.

Detta inlägg är intressant ur flera aspekter. Först är det viktigt att titta på vem som säger detta. Anna-Karin Hammar är syster till förre ärkebiskopen KG Hammar, som bör kunna placeras på Svenska kyrkans vänsterflank med uttalade sympatier i den s.k. 68-kyrkan. Hon har en stark ställning inom rådande maktordning och uppenbarligen har initiativet *Mitt kors* rört sig utanför diskursens ramar. Sedan är det intressant att se på hur det sägs. Hammars retorik och ordval använder ett maktspråk som ser ut att sträva efter att ogiltigförklara initiativtagarna. De tre kollegorna utmålas som ohederliga och misstänkliggörs genom att dra paralleller till Donald Trump och den katolske prästen George Rutler.

Hammar påstår att dessa förespråkar religionskrig vilket är en form av ”guilt by association” som medvetet misstänkliggör initiativtagarna och *Mitt kors*.

Att initiativet vänder sig till den kristna delen av befolkningen utmålas av Hammar som ett problem, helt i linje med försvaret av Sjöbergs tidigare uttalanden. Det blir tydligt att det

finns normativa strukturer inom diskursen som gör att samling kring de egna symbolerna och värderingarna betraktas som problematiskt då det skulle kunna uppfattas som exkluderande mot islam.

En kollega kliver av – Johanna Andersson

Att en diskurs producerar sin verklighet blir extra tydligt när Johanna Andersson den 14 augusti, tre veckor efter starten av Facebookgruppen, inte står ut med de negativa reaktionerna från kollegor med starka röster inom kyrkans ledning. På bloggen Kristen Opinion publicerar hon ett inlägg där hon annonserar att hon säger upp sig från sitt jobb som präst och avslutar sina kyrkopolitiska engagemang i det politiskt obundna partiet POSK. Inlägget finns kvar i sin helhet på bloggen och Expressen publicerade den i en artikel samma dag.²⁰ Den mest centrala delen för denna studie är detta avsnitt:

Kyrkoledningen har i flera veckor drivit just en kampanj mot oss som startade gruppen ”Mitt kors”. I denna kampanj har jag misstänkliggjorts, kallats ”tvivelaktig”, ”solkig”, ”uppviglare”, ”okristlig” och tillskrivits främlingsfientliga dolda agendor. Det började med kommunikationschefen och prästen Gunnar Sjöberg och stiftsadjunkten och prästen Anna-Karin Hammar, sedan har det fortsatt med ytterligare kyrklig personal i en rad olika sammanhang. Dit hör inte minst ärkebiskopens obehagliga insinuationer om en ”kulturkamp”. Jag har jämförts med IS, förklarats stå nära SD, hetsa mot muslimer och önska ett religionskrig. En del av dessa kommentarer är av sådan art att jag ska diskutera dem med en advokat. På ett känslomässigt plan är det mest smärtsamma att jag inte uppfattas vara värdig att bära mitt kors runt halsen.²¹

Johannas inlägg bär inte heller det spår av konfrontativ retorik eller förminskande terminologi. Tvärt om är även detta inlägg defensivt i sin form. Det är en kort summering över den intensiva mediestorm som hon fått uppleva under några veckors tid och som drivits på från kollegor med ett större maktkapital i diskursen.

²⁰ <https://www.expressen.se/debatt/prasten-darfor-lamnar-jag-svenska-kyrkan/> (läst 20210410).

²¹ <https://kristenopinion.wordpress.com/2016/08/> (läst 20210410).

Tongivande röster i Media

Från det att Sjöberg och Hammar gjort sina andra inlägg 4 augusti börjar den utomstående mediabevakningen tättna. Röster i tidningarnas krönikor och på ledarsidor börjar intressera sig mer och mer för det som i Nerikes Allehanda den 7 augusti beskrivs i en underrubrik: att det pågår ett bloggkrig inom svenska kyrkan om hur kyrkan ska ställa sig till islam.²²

Just denna artikel är neutral i sin framtoning i det att den inte tar någon ställning, men det är ändå värt att notera hur utomstående ser debatten som en strid och anammar en retorik som känns igen från de första kritiska inläggen. Valet av ord som anspelar på strid och kamp i en boxningsring driver på polariseringen inom diskursen.

Problemet är inte solidaritetsgesten. Problemet är de möjliga intentionerna bakom kampanjen. Under en längre tid har det pågått lite av en intern bloggstrid inom svenska kyrkan. I ena ringhörnan återfinns ovan nämnda Kristen opinion, och i den andra ringhörnan den kristna bloggen Dagens seglora. Fajten dem emellan har framför allt handlat om hur kyrkan ska förhålla sig till islam – och här har Kristen opinions redaktörer anklagats för att driva en främlingsfientlig linje.

I artikeln sätts bloggen *Dagens Seglora* i ena ringhörnan mot *Mitt kors* i den andra. *Dagens Seglora* som startade 2008 är som de själva skriver beskriver det ”den första tankesmedjan i Svenska kyrkans närhet” och man ”strävar efter att vara en antirasistisk, feministisk och maktkritisk nättidning”.²³

Det är inte första gången de två bloggarna *Dagens Seglora* och *Kristen opinion* figurerar i polemik med varandra. Redan 2011 gick vågorna höga i ett ämne som tangerar diskursen. Då gällde saken Sofia församling i Stockholm beslutat att anställa en imam. Annika Borg och Johanna Andersson anförde en kritisk linje till beslutet och ansåg att det gått för snabbt och lämnade många frågor av teologisk karaktär såväl som mer sekulära frågeställningar kring jämlikhet, synen på homosexualitet och kvinnliga präster obesvarade. Det handlade om frågor man från *Kristen opinion* ansåg hade mått bra av en djupare diskussion innan man skred till handling.²⁴ *Dagens Seglora* med Helle Klein å andra sidan förde fram en retorik som hyllade reaktionen från Svenska kyrkan och såg det som en handling i Nathan Söderbloms anda.²⁵ Detta

²² <https://www.na.se/artikel/kors-i-taket-vilket-liv> (läst 20210410).

²³ <https://dagensseglora.se/> (läst 20210410).

²⁴ <https://www.svd.se/en-kyrka-i-fritt-fall> (läst 20210410).

²⁵ <http://seglorasmedja.se/post7765/helt-ratt-att-anstalla-en-imam/> (läst 20210410).

är av intresse för studien då det bidrar till att sätta in diskursen kring *Mitt kors* i det större sammanhang som den utgör en delmängd av.

En annan händelse som bidrar till att sätta *Mitt kors* i sitt sammanhang är debatten kring biskop Eva Brunnes utspel om att plocka bort de kristna symbolerna ur Sjömanskyrkan i Stockholm för att människor av annan tro än den kristna skulle kunna komma till kyrkan och be utan att behöva mötas av kristen symbolik. Det var nästan på dagen ett år innan *Mitt kors* som SVT rapporterade om Biskopens utspel. Enligt artikeln på SVT:s hemsida så stod följande uttalande av Biskop Eva på Stockholm stifts hemsida. Dock finns inte inlägget kvar där utan jag citerar från SVT:

Att tillfälligt upplåta ett rum för människor av annan tro, innebär inte att vi backar från vår egen tro. Präster är kallade att förkunna Kristus. Det gör vi varje dag och i varje möte med människor. Men det innebär inte heller att vi är snåla mot människor av annan tro, skriver biskop Eva Brunne på Stockholm stifts hemsida.²⁶

Naturligtvis genererade det en debatt som ligger i linje med den som skulle komma med *Mitt kors* ett år senare. Bland många andra så reagerade Annika Borg och skriver i en artikel i tidningen Världen Idag:

Vi ska självklart ha dialog, jag har det med människor av olika trosövertygelser hela tiden. Men så här kan man inte göra som biskop i Svenska kyrkan, man kan inte föreslå att Kristus ska täckas över eller bäras ut ur ett kyrkorum.²⁷

Det är inte fråga om några överord om problematiska ideologiska hemvister eller krigsterminologi som vi sett exempel på från ”den andra ringhörnan”. Inlägget har en ifrågasättande ton som inbjuder till sansad diskussion. Biskopens utspel är ytterligare ett exempel på hur diskursen kring mötet med andra religioner tenderar att framställa ett behov från ledande företrädare inom kyrkan, att förminska och dölja den egna religionen i vad som förefaller vara en ängslighet inför att stå upp för det man är, bejaka likheter och olikheter samt debattera sådana företeelser som kan uppfattas som problematiska.

²⁶ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/biskopen-vill-ta-bort-kristna-symboler-i-sjomanskyrkan> (läst 20210410).

²⁷ <https://www.varldenidag.se/nyheter/det-ar-inte-en-biskops-uppgift-att-sa-tvivel/cbboiD!e4BuRm0Ii%20HUFhnXDf4gkQ/> (läst 20210410).

Det skrivs även inlägg från journalister utanför kyrkan som tar stark ställning i frågan. Ett exempel på detta är Göran Rosenberg som 14 augusti ger sig in i debatten med en inlägg i Expressen under rubriken: Vems kors bär du?²⁸ Redan i inledningen använder Rosenberg ord som att *Mitt kors* ”påstås markera mot förföljelse”. Ett ordval som implicit bär ett budskap om det motsatta. Rosenberg riktar ett varningens finger mot den bild av religionskrig mellan ”hatets islam” och ”barmhärtighetens kristendom” som *Mitt kors* riskerar att förse med bränsle. Rosenberg för diskussionen till Nazityskland, Hitler och boken Mein Kampf och ställer den i ljuset av den antisemitism som vi hittar hos Luther. Vidare beskriver Rosenberg *Mitt kors* som ett polariserande initiativ och skriver:

Att med korset som symbol frammana bilden av ett begynnande religionskrig mellan hatets islam(ism) och barmhärtighetens kristendom, har mycket litet att göra med vad som faktiskt pågår och desto mer med mer en politisk agenda vars mest förutsägbara konsekvens är en ökad polarisering mellan ”kristna” och ”muslimer” och omvandlingen av ett kors om halsen till en kollektiv krigsförklaring (mot en angripare som ”bärs av den jihadistiska, apokalyptiska, hatiska visionen om de otrognas totala underkastelse”).

Precis som i inläggen från Seglora, Hammar och Sjöberg driver även Rosenberg genom ord och retorik som tar läsaren till termer av krig, konflikt och hetsande mot islam.

En bild säger mer än tusen ord

Måndagen 29 augusti publicerade Aftonbladet Pontus Lundkvists satirbild #mittkors. Bilden är en ordlek med udden riktad mot #mittkors och som satir är den briljant i hur den fångar vänsterns bild av *Mitt kors* och ger sitt stöd åt den politiska normen i diskursen. Bilden skapar livlig debatt på Twitter och redan nästa dag publicerar Aftonbladet bilden igen. Det är Åsa Lindeborg som på kultursidan skriver ett inlägg i en raljerande ton mot initiativet och säger bland annat att:

Satir bygger på överdrifter. I det här fallet kommenterar Pontus Lundkvist, som gärna arbetar med ordvitsar, en infekterad debatt. Att så många tagit illa vid sig, visar ju bara att #mittkors har en politisk agenda.²⁹

²⁸ <https://www.expressen.se/kultur/goran-rosenberg-vems-kors-bar-du/> (Läst 20210410).

²⁹ <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/4dVeiq/kors-sa-krankt-man-kan-bli> (Läst 20210514).

Att en satirbild upprör och skapar debatt är inget konstigt, det är ju själva syftet med satir och så långt är det bara att konstatera att en bild säger väldigt mycket. Framför allt säger denna bild och Åsa Lindeborgs text mycket om normerna inom diskursen, men slutsatsen att en debatt kring bilden är bevis för att *Mitt kors* drivs av en politisk agenda är inte logiskt. Det är ett retoriskt grepp.

Ärkebiskopen kommenterar initiativet

Torsdagen 25 augusti möttes ärkebiskop Antje Jackelén och Annika Borg framför kamerorna i programmet Opinion Live för att diskutera ämnet. Tyvärr har jag inte lyckats hitta programmet men dagen efter programmet skrevs en hel del om debatten som ger en bra bild av huvuddragen i det som sades. Debatten hade rasat i nära en månad när programmet sändes och intrycket från recensionerna ger en bild av ett samtal där viljan är stark från båda sidor att komma till ett avslut, nå en försoning och komma vidare. Enligt en sammanfattning publicerad i tidningen Världen Idag³⁰ kommenterade ärkebiskopen kommunikationschefens första uttalande med orden: *Vår kommunikationschef valde inte sina ord så väl*. Annika Borg svarar med att uttrycka sin glädje över ärkebiskopens ord. Enligt recensionen gick ärkebiskopen vidare med att tala sig varm för korset och försäkrade att Svenska Kyrkan inte alls tagit avstånd från Facebook-initiativet. Hon dementerade att det skulle finnas ett ”massivt motstånd” från kyrkans ledning och tog avstånd från kommunikationschefens uttalanden om att *Mitt kors* skulle missbruka korset och uppvigla mot andra religioner.

Annika fick tillfälle att ge sin bild av kampanjens syfte som var att: *i solidaritet med världens förföljda kristna hålla fram korset som kärlekens symbol*. Hon återgav även hur hon och de andra initiativtagarna uppfattat behandlingen från kyrkans ledning som mycket smärtsam.

Givetvis hade man önskat att debatten fanns tillgänglig att se, men det går ändå att säga något om orden som föll utifrån recensionen av debatten i Världen Idag. Den försonliga tonen signalerar avslut och det faktum att ärkebiskopen kritiserar uttalandet från kommunikationschefen som startade hela debatten skulle kunna tolkas som ett officiellt avståndstagande från de normer inom diskursen som problematiserade samlings kring korset.

³⁰ <https://www.varldenidag.se/nyheter/hett-i-svt-debatt-om-mitt-kors/Bbbphz!G5Tf4DwRmtjeR5Irq4Aw/> (Läst 20210514).

Dagens Seglora – En summering med udd

När man söker efter material på Dagens Seglora, som var en tung röst i debatten så finner man idag bara ett summerande inlägg av Arne Carlsson, publicerad den 10 september 2016, alltså en dryg månad efter mediedrevet startades av Sjöbergs och Hammars inlägg.

En av sommarens stora mediehändelser blev #mittkors-kampanjen, som genom sitt upplägg skapade dels en polarisering mellan kristna och dels blev en möjlighet för nyfascistiska rörelser att utnyttja. I debattens skuggor hördes också de ihärdiga protesterna mot Svenska kyrkans ledning. Man menar att religionsdialogen, främst med judar och muslimer, gör den egna kristna identiteten otydlig. Att debatten gick snett kan vi väl vara överens om, svårare är det att komma överens om vems ansvaret var, men viktigare än skuldfrågan är att ta ansvar för den fortsatta opinionsbildningen i kyrkan.³¹

Vid det här laget hade de värsta vågorna börjat lägga sig. Ärkebiskop Antje Jackelén hade debatterat med Annika Borg i SVT Opinion den 25 augusti och den mest intensiva fasen av debatten var över. Men än idag dyker ämnet då och då upp i det allmänna mediebruset.

Ett besök i katedralen

Som sagt säger en bild mer än tusen ord. All form av kommunikation är av intresse för att förstå diskursen och om en bild säger mer än tusen ord så skulle man tro att alla de tusentals bilder som sitter kvar i det numera tysta och stilla digitala kyrkorummet på Facebook³² som Annika, Johanna och Helena skapade skulle utgöra en kör av miljoner ord. Men rummet är tyst och det var tyst redan då. Jag minns när jag lade upp min bild. Även om det inte var tanken att ta ställning i en polariserad debatt så blev ju denna handling på sätt och vis ändå ett aktivt ställningstagande för initiativet *Mitt kors* och därmed skulle man kunna påstå att jag inte är opartisk. Jag hade besökt den virtuella ”katedralen” några gånger och upplevde varje gång att gruppen var en mycket vänlig och stillsam plats, avskild från det annars ganska hätska meningsutbyte som sociala medier kan bjuda på. Inte ett ord av hat, inga polemiska invecklingar eller ”whataboutism”. Här inne rådde frid och jag laddade upp min bild på mitt Tau-kors den 18 augusti och gick ofta in och tittade på nya bilder. När jag återvänder nu efter sex år, tittar på bilderna och läser de små korta kommentarer som människor laddade upp i gruppen slås jag

³¹ <http://dagensseglora.se/2016/09/10/vem-tar-ansvar-for-den-kristna-opinionen/> (Läst 20210413).

³² <https://www.facebook.com/groups/1746487298941396/> (Läst 20210413).

åter av stillheten. En del människor har letat fram ett kors från konfirmationen. Andra är präster som burit på kors genom hela livet. Att biskop Mikael Mogren från Västerås stift gick med och lade upp en bild på sitt koptiska prästkors från tiden i ett kloster i Beni Suef visar att det fanns tongivande inomkyrkliga röster i diskursen som såg positivt på initiativet.

Hur är denna exkursion viktig för studien? Vad bidrar bildspråket och de spontana korta inläggen med till diskursen? Jo, här har vi rösten av alla de tusentals människor som genom *Mitt kors* känner en samhörighet genom sin tro. Man delar tro med andra och man vill lågmält och kärleksfullt visa sin omtanke och sitt stöd för alla de som bekänner sig till samma tro men som förföljs på grund av den. Medvetenheten om att kristna representerar den mest förföljda religiösa gruppen i världen hade blivit alltmer uppenbar bland allmänheten vilket kan ha bidragit ytterligare till att så många ville manifesteras sin tro på detta otvungna och spontana sätt.³³

³³ <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/kristna-mest-forfoljda> (Läst 20210413).

Diskussion

Min tanke med denna uppsats var att genomlysna det valda materialet och se om det går att finna stöd för min hypotes att strukturella, normativa mönster kunde förklara varför ”debatten gick snett” som Arne Carlsson uttrycker i det avslutande inlägget i studien.

Det finns väldigt mycket material att studera och allt är naturligtvis inte lika relevant vilket gjorde att ett urval ur mängden var nödvändigt. Urvalet har gjorts med tanke på att båda sidor av debatten skulle få ungefär lika mycket utrymme i analysen och att valda inlägg var mer drivande eller signifikanta än andra.

Att i kronologisk ordning analysera det text och bildmaterial som producerades inom och runt om *Mitt kors* gav en bra bild av själva händelsen och debatten som följde. Med metoden som verktyg framträdde mönster och strukturer.

När man studerar den mängd av text som skrivits under tiden som debatten rasade som mest så kan man inte undgå att förundras över hur mycket energi som har ägnats åt att misstänkliggöra såväl initiativtagarna som själva handlingen.

Misstänkliggörandet av initiativtagarna skapade en tanke hos mig att förklaringen skulle kunna handla om maskulinitetsnormer inom organisationen. Inlägget som startade utvecklingskedjan kom ju från en högt uppsatt manlig kollega inom den egna organisationen och riktade sin udd mot tre kvinnliga kollegor, men den initiala misstanken förefaller inte stämma. Det tycks handla om helt andra maktordningar som ligger till grund för utvecklingen.

Att manifesteras sin sympati med utsatta grupper är på inga sätt unikt för denna händelse. Vi ser det i form av rosa band och blå mustascher i kampen mot bröst- och prostatacancer. Vi ser det i form av Pride-tåg och regnbågssymboler när det gäller att stå upp för människors lika värde och rätten att älska den man är förälskad i. Vi ser ofta hur människor vill sluta upp i gemensamma manifestationer för det goda.

I *Mitt kors*-katedralen på Facebook råder än idag en stillhet och en vördnadsfull stämning där människors längtan att få manifesteras sina sympatier med utsatta grupper kommer till uttryck i ord och bilder.

När det gäller Pride har heteronormativa strukturer utmanats och flyttat positioner i kyrka och samhälle. När det gäller *Mitt kors* landar min analys i att normativa strukturer behöver utmanas för att bana väg för en hållbar dialog med islam.

Svaret på varför den omilda behandlingen av initiativtagarna såg ut som den gjorde tycks ligga i en politisk atmosfär, snarare än könsmaktsordningar. *Mitt kors* tycks ha utmanat en rådande maktordning med politiska förtecken parat med en överkänslighet i dialogen med islam.

För att sätta *Mitt kors* i ett politiskt sammanhang vände jag mig till forskning inom området. Avhandlingen *Nytt vin i gamla läglar* med underrubriken *Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944–1973* av Daniel Alvunger tar upp hur socialdemokratisk kyrkopolitik utvecklas fram till den tid då Johan Sundeens forskning tar vid. Sundeen belyser 68-rörelsens långa marsch även genom Svenska Kyrkans korridorer och tillsammans ger dessa båda avhandlingar en bild av det politiska ramverk som under lång tid format strukturer som kan vara en del av förklaringen till varför *Mitt kors* väckte så kraftiga reaktioner.

En personlig reflektion är att även ett visst mått av självförringande skulle kunna ligga till grund för en tendens lyfta fram en religion mot en annan på det sätt som sker i fallet med *Mitt kors*. Detta skulle kunna vara resultatet av en inre och alltjämt pågående självuppgörelse inom kyrkan i en situation där kyrkan uppfattar sig som den starkare parten i dialogen med islam. Nuvarande ärkebiskop Antje Jackeléns titel på det herdabrev som hon skrev som biskop i Lunds stift 2011, *Gud är större*, skulle kunna vara ett exempel på detta.

Den debatt som *Mitt kors* gav upphov till säger mycket om vem som fick tala och hur man fick tala inom ett avgränsat område kring mötet med politisk islam. Religionsdialog är något oerhört viktigt och i grunden väldigt positivt. Det är lika självklart som att det handlar om en dialog som måste vara stadigt förankrad i den egna tron och traditionen. Religionsdialog bör föras i jämnhöjd utan förringande eller höjande av de i dialogen ingående religionerna och inte heller genom försök till synkretism. ”Gud är större” är en spännande titel på herdabrevet, förmodligen valt med omsorg för att väcka tankar och debatt om likheter och skillnader mellan kristendom och islam. Titeln gav förväntat resultat och debatt. På Svenska kyrkans hemsida står än idag denna förklaring till den omdiskuterade titeln:

Ärkebiskop Antje Jackelén säger ”Mitt valspråk är tröst och utmaning på samma gång. Det inbjuder till frågor och samtal samtidigt som det hänvisar oss till Guds nåd som vi möter i Jesus Kristus.”

”Gud är större” finns alltså i den kristna traditionen och är känt på latin som *Deus semper maior*, men det finns också i islam, på arabiska *Allahu akbar*. Detta är en av flera likheter mellan världens två största religioner. Som kristna behöver inte tona ner dessa likheter, men inte heller skämmas över de skillnader som finns.³⁴

³⁴ <https://www.svenskakyrkan.se/ga-till-kallan/arkebiskopens-valsprak-ar-hamtat-fran-bibeln> (Läst 20220513).

Antje Jackelén själv hänvisar på ett ställe i sitt herdabrev till att ”Gud är större” står i Första Johannesbrevets tredje kapitel.³⁵ Det sammanhang som uttrycket står i där har dock väldigt lite att göra med takbir (Allahu akbar) som bland annat inleder de muslimska tideböerna.

Johannesbrevet skrevs ett halvt millenium innan takbir blev ett samlande rop inom islam och står i ett sammanhang som uttrycker att Guds bud är ”att vi skall tro på has son Jesu Kristi namn och älska varandra så som han har befallt oss.” (1 Joh 3:23). Skillnaden i hur uttrycket används i respektive religion borde inte heller vara något som kristna behöver *uppmannas* till att inte ”skämmas över”. Valet av titeln på herdabrevet framstår, inte minst i ljuset av uppmaningen att inte ”skämmas över de skillnader som finns” som en stor ansträngning för att hitta förenande drag i gudsbilden mellan två av de abrahamitiska religionerna. Att lyfta fram kristendomens mest centrala symbol till stöd för förföljda kristna tycks i fallet med *Mitt kors* ha uppfattats utmana denna betoning på likheter mellan religionerna. Det kan vara värt att reflektera kring när det gäller hur religionsdialog kan ske utan att förringa skillnader mellan religioner i dialog.

Min reflektion om självförminskning och att den diskursiva makten bär politiska förtecken stöder sig även på att Anna-Karin Hammar, en av de starkaste rösterna i det drevet mot *Mitt kors*, även är en stark röst i den infekterade Israel-Palestina debatten och en stark företrädare för den av tyska förbundsdagen antisemit-stämplade organisationen Boycott, Divestment and Sanctions Movement (BDS). BDS arbetar aktivt för att bestraffa Israel genom organiserade av bojkotter mot landet. Det adderar en dimension som nog inte kan bortses ifrån när det man studerar händelseutvecklingen kring *Mitt kors*. Det är därför av relevans att belysa detta inom ramen för uppsatsen då det kan förklara delar av reaktionerna i det material som ligger till grund för analysen.

Det första inlägget på bloggen *Kristen opinion* om att en Facebookgrupp startats visar inte genom ordvalet eller retoriken att det är konfrontation med islam som söks. Inget som jag har fått fram i analysen pekar på att konfrontation skulle ha varit en anledning till initiativet. Som jag nämner i analysen så kan man se tre huvudpunkter som initiativet vill lyfta fram: Världens kristna är under attack, den kristna tron är under attack och kristna värden är under attack. Ordet attack är visserligen en term laddad med associationer till strid men det framställs inte som en attack från fromma utövare av kristen tro mot fromma utövare av islam. Udden är riktad mot IS politiska islam och den avslutande bönen visar att det handlar om en fredlig manifestation att i solidaritet med förföljda kristna be Gud driva hatet ur deras plågoandars hjärtan. Pronomenet *deras* kan av kontexten åsyfta IS terrorister i samband med att IS gång

³⁵ A. Jackelén (2011) *Gud är större* s. 153.

efter annan utförde attentat av sådan bestialisk natur att det var svårt att ta in. Det handlar om en bön i samband med en svår och mycket ond händelse.

Initiativet till *Mitt kors* togs av kristna för att uppmärksamma just kristnas situation och det finns inget som tyder på att det var frågan om att markera mot någon annan religion eller att skapa en polariserad debatt. Initiativet följer snarare en tradition inom kyrkan av att stå upp för utsatta grupper och visa solidaritet genom en enkel handling och användning av symboler för att visa att man tar ställning för utsatta grupper, inte mot en annan religion.

Ett exempel på initiativ som inte fått tillnärmelsevis samma uppmärksamhet som *Mitt kors* är kyrkans arbete med just BDS-rörelsen där man visar sin solidaritet med den palestinska kampen. Stödet till BDS har aldrig lett till en diskussion om att detta skulle kunna uppfattas vara polariserande mot människor av judisk tro vilket kan bero på att initiativet ligger inom den diskursiva maktordningens ramar.

Det är mycket av det som sägs som talar för att diskursen kring *Mitt kors* är en delmängd av en större diskurs som handlar om identiteten i mötet med andra religioner i ett sekulariserat men samtidigt mångreligiöst land. Exempelen på samtal utanför debatten men som jag ändå nämner i analysen utgör andra delar av det sammanhang som *Mitt kors* är en del av. Jag tar exempelvis upp debatten kring anställningen av en imam i Svenska Kyrkan och den debatt som uppstod kring biskop Eva Brunnes förslag om att täcka över kristna symboler i Sjomanskyrkan för att erbjuda möjlighet för andra religioner att använda lokalen. Den typen av utspel uppfattas ofta som problematiska av medlemmar i Svenska Kyrkan som ser det som att kyrkan förringar sig inför islam. Debatterna kring Sjomanskyrkan och imamen i Sofia församling hade delvis samma personer inblandade och rörde sig inom samma fält för religionsdialog. Det kan till viss del förklara varför reaktionerna på behandlingen av *Mitt kors* blev så stora.

Johan Sundeens forskning bakom boken *68-Kyrkan* med underrubriken *svensk kristen vänsters möten med marxismen 1965–1989* ger viktiga insikter om de ramar som den större diskursen formats ur fram till kommunismens fall. Denna forskning är relevant i sammanhanget då mycket av det tankegods som Sundeen lyfter fram i sin forskning har bäring på de strukturer som min analys av *Mitt kors* pekar på.

Sundeen visar exempel på fenomen från 68-rörelsen som fortfarande kan tänkas bidra till normer och strukturer som kan förklara reaktionerna på *Mitt kors*:

Rörande den politiska och aktivistiska arvsporten från det sena 1960-talets marxistiskt präglade proteströrelser, visar jag i föreliggande studie att i stort sett

samtliga fenomen som förknippas med den profana 68-rörelsen återfinns inom den kristna vänsterradikalismen. Några exempel på detta är förekomsten inom dess led av antiamerikanism och antikapitalism, maoism och marxism-leninism, politiskt bestämda vetenskapsideal, kritik av den 'borgerliga demokratin', förordande av proletariats diktatur, diskussioner om infiltration, uppslutning bakom totalitära regimer samt stöd till väpnade befrielseströrelser i tredje världen. Också i livsstilsfrågor märktes 68-vågen bland progressiva kristna, några aktivister bodde i kollektivboenden och andra genomgick en så kallad proletarisering.³⁶

Antiamerikanism, antikapitalism och att vara mot Israel är tankar som återfinns inom BDS rörelsen som jag nämnde tidigare och skulle kunna vara en komponent i det normativa ramverk som reagerade så kraftfullt i fallet med *Mitt kors*.

Hur politiken färgar kyrkan efter kommunismens fall är ett område för vidare forskning. Det vore med tanke på resultatet av denna studie intressant att forska vidare på hur arvet från 68-rörelsen förändrats sedan kyrkan skiljdes från staten år 2000 och blev vår största frikyrka. Idag precis som då är denna frikyrka en institution där vissa politiska partier fortfarande formar stora delar av vilka åsikter och vilka företeelser som anses giltiga i diskursen och vem det är som får tolkningsföreträde.

Denna studie gällde ju en specifik händelse och utvecklingen kring den. Resultatet visar att det i detta fall tycks finnas normativa mönster som begränsar och trycker ner röster med åsikter som avviker från diskursens normativa strukturer. En bredare genomlysning än vad denna studie medgivit skulle kunna bidra till att utmana diskursens politiska normer och påverka den i en positiv riktning vad gäller öppenheten för politisk mångfald. Inte minst politikens kvarstående roll i kyrkan efter separationen från staten skulle behöva genomforskas för att förstå och fortsätta utmana normativa strukturer.

³⁶ Sundeen, J. (2017). *68-Kyrkan. Svensk kristen vänsters möten med marxismen 1965–1989* (Stockholm: Bladh by Bladh), s. 18.

Slutsats

Den debatt som fördes i media visar att normativa mönster i form av maktstrukturer inom Svenska kyrkan kan vara en förklaring till agerandet mot de tre prästerna. Mönster i form av maktstrukturer går att finna genom mediernas rapportering av händelsen men det handlar kanske inte om normer och maktstrukturer som brukar stå i fokus när denna typ av analys genomförs. På så vis är en del av slutsatsen även att metoden fungerar oavsett vilken diskurs man väljer att analysera.

Det finns inget i denna studie som ger stöd åt att könsmaktsordningar skulle förklara utvecklingen runt händelsen utan det blir tydligt att det handlar om politiskt färgade maktordningar som i sig är värda att forska vidare på.

Utifrån vald metod och valda avgränsningar kunde frågeställningen besvaras. Studien sökte svar på om man kunde påvisa mönster och/eller maktstrukturer som kunde förklara den behandling som Annika, Helena och Johanna mötte när de startade Facebookgruppen *Mitt kors*. I analysen av hur man talar kring initiativet *Mitt kors*, vilka åsikter och vilka företeelser som anses korrekta inom diskursen och vem det är som äger tolkningsföreträde, hur händelsekedjan startas och hur den utvecklas framträder mönster som talar för att det handlar om att politiskt korrekta normer inom diskursen utmanats av kollegor med annan politisk åskådning än vad som anses vara inom ramen för diskursen.

Den isolerade händelsen *Mitt kors* ingår i ett större sammanhang. Den politiska aspekten på det större sammanhanget ger Johan Sundeen i sitt arbete med att kartlägga marxismens inflytande i Svenska Kyrkan mellan åren 1968–89 följande fond att betrakta *Mitt kors* emot:

Man kan fråga sig varför arvet efter 1968 stod (och står) så starkt inom inflytelsesrika delar av den svenska kristenheten när föreställningar som var förbundna med det röda decenniet sedan länge hade förlorat åtskilligt i styrka i stora delar av det övriga samhället.³⁷

Frågan som Sundeen ställer är intressant. Min studie lämnar den obesvarad, men konstaterar att diskursen som varit föremål för studien vilar inom ett ramverk där ett politiskt tankegods färgat av narrativ som är intimt förknippade med arvet efter 1968 väger tungt.

³⁷ Sundeen, *68-Kyrkan*, s. 358.

Källförteckning

- D. Alvunger (2006) *Nytt vin i gamla läglar Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944 1973* (s. 101).
- Given, L. M. (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Vol. 0 (Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.). Doi: 10.4135/9781412963909 (läst 210306).
- Tania Das Gupta, Carl E. James, Chris Andersen, Grace-Edward Galabuzi och Roger C. A. Maaka. (2018). *Race and Racialization*. Second Edition: Essential Readings (Toronto: Canadian Scholars), s. 86.
- A. Jackelén (2011) *Gud är större* (Lund: Arcus förlag) s. 153.
- Linda J. Graham. (2011). "The Product of Text and 'Other' Statements: Discourse Analysis and the Critical Use of Foucault. *Educational Philosophy and Theory*", 43:6, 663–674. DOI: 10.1111/j.1469-5812.2010.00698.x. s. 668 (läst 20210314).
- Sundeen, J. (2017). *68-Kyrkan. Svensk kristen vänsters möten med marxismen 1965–1989* (Stockholm: Bladh by Bladh), s. 358.
- Winther Jørgensen M. & Philips L. (2020). *Diskursanalys som teori och metod*. (Studentlitteratur AB, Lund).
- Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:2. Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016* (Uppsala: Svenska kyrkan).[https://www.svenskakyrkan.se/filer/KsSkr%202017_02%20\(pdf,%2062%20sidor\).pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/KsSkr%202017_02%20(pdf,%2062%20sidor).pdf), s. 33 (läst 20210305).
- ### Onlineresurser och sociala medier
- Lena Martinsson, Nationalencyklopedin.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/normkritik> (läst 20210511).
- Lena Martinsson, Nationalencyklopedin.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/normkritik> (läst 20210511).
- Sara Andersson, Världen idag. <https://www.varldenidag.se/nyheter/korskampanj-for-forfoljda-far-kritik/Bbbphd!2PuLO5zqokWXgDq8jKtOXA/> (läst 20210310).
- Johanna Andersson, Kristen opinion.
<https://kristenopinion.wordpress.com/2016/08/14/johanna-andersson-jag-har-begart-uttrade-ur-svenska-kyrkan> (läst den 20210314).
- Kyrkomötet, Kyrkoordning för Svenska kyrkan.
[https://www.svenskakyrkan.se/filer/KO_1%20jan%202020\(1\).pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/KO_1%20jan%202020(1).pdf), s. 4. (läst 20220515).
- G. Eriksson J. Emt P. Hallberg, Nationalencyklopedin.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/diskurs> (läst 20210225).

- J. Andersson A. Borg H. Edlund, Världens kristna är under attack.
<https://kristenopinion.wordpress.com/2016/07/26/varldens-kristna-ar-under-attack> (läst 20210223).
- J. Andersson A. Borg H. Edlund, #mittkors.
<https://kristenopinion.wordpress.com/2016/07/30/mittkors> (läst 20210225).
- H. Boström, Kristna uppmanas bära kors. <https://www.dagen.se/nyheter/2016/07/31/kristna-uppmanas-bara-kors> (läst 20210225).
- B.Barr, "Mitt kors" visar hur splittrad kyrkan är. <https://www.expressen.se/kultur/svenska-kyrkan-har-hamnat-i-korselden> (läst 20210301).
- R. Hagnestad, Storbråk inom kyrkan – om kors runt halsen.
<https://www.expressen.se/nyheter/storbrak-inom-kyrkan--om-kors-runt-halsen> (läst 20210410).
- G. Sjöberg, Att bära sitt kors. <https://blogg.svenskakyrkan.se/minsynpasaken/2016/08/04/att-bara-sitt-kors-2/> (läst 20210410).
- A. K. Hammar, Facebook.
<https://m.facebook.com/annakarin.hammar/posts/10154433082363436> (läst 20210410).
- J. Andersson, Prästen: Därför lämnar jag Svenska kyrkan.
<https://www.expressen.se/debatt/prasten-darfor-lamnar-jag-svenska-kyrkan/> (läst 20210410).
- J. Andersson, Jag har begärt utträde ur Svenska kyrkan.
<https://kristenopinion.wordpress.com/2016/08/> (läst 20210410).
- Nerikes Allehanda, Kors i taket, vilket liv! <https://www.na.se/artikel/kors-i-taket-vilket-liv> (läst 20210410).
- Författare, Titel. <https://dagensseglora.se/> (läst 20210410).
- J. Andersson A.Borg, En kyrka i fritt fall. <https://www.svd.se/en-kyrka-i-fritt-fall> (läst 20210410).
- H. Klein, Helt rätt att anställa en imam i Sofia. <http://seglorasmedja.se/post7765/helt-ratt-att-anstalla-en-imam/> (läst 20210410).
- D. Langert, Biskopen vill ta bort kristna symboler i Sjomanskyrkan.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/biskopen-vill-ta-bort-kristna-symboler-i-sjomanskyrkan> (läst 20210410).
- S. Teglund, "Det är inte en biskops uppgift att så tvivel".
<https://www.varldenidag.se/nyheter/det-ar-inte-en-biskops-uppgift-att-sa-tvivel/cbboiD!e4BuRm01iHUFhXDF4gkQ/> (läst 20220515).

- G. Rosenberg, Vems kors bär du. <https://www.expressen.se/kultur/goran-rosenberg-vems-kors-bar-du/> (Läst 20210410).
- Å. Linderborg, Kors, så kränkt man kan bli. <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/4dVelq/kors-sa-krankt-man-kan-bli> (Läst 20210514).
- J. Adolfsson, Hett i SVT-debatt om ”Mitt kors”. <https://www.varldenidag.se/nyheter/hett-i-svt-debatt-om-mitt-kors/Bbbphz!G5Tf4DwRmtjeR5Irq4Aw/> (Läst 20210514).
- Arne Carlsson, Vem tar ansvar för den kristna opinionen?
<http://dagensseglora.se/2016/09/10/vem-tar-ansvar-for-den-kristna-opinionen/> (Läst 20210413).
- Facebook, Mitt kors. <https://www.facebook.com/groups/1746487298941396/> (Läst 20210413).
- SVT Nyheter, Kristna mest förföljda. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/kristna-mest-forfoljda> (Läst 20210413).